

LEXIKAI ÁTVÁLTÁSI MŰVELETEK A NYELVEN BELÜLI FORDÍTÁSBAN¹

LEXICAL TRANSLATION PROCEDURES IN INTRALINGUAL TRANSLATION

DOBOS CSILLA²

A magyarországi fordítóképzés palettáján Klaudy Kinga professzor asszony elméleti és gyakorlati munkásságának köszönhetően jelent meg a fordításra jellemző átváltási műveletek oktatása az egyetemeken, főiskolákon. Napjainkban elmondhatjuk, hogy nyelvészek, fordítók és tolmácsok több generációja „nevelkedett” a *Fordítás I. Bevezetés a fordítás elméletébe* és a *Fordítás II. Bevezetés a fordítás gyakorlatába* című tankönyveken.

Tanulmányomban, amely Klaudy Kinga *Bevezetés a fordítás gyakorlatába* c. művére épül, az átváltási műveleteket új szempontból, a nyelven belüli fordítás világában vizsgálom. Arra keresem a választ, hogyan használjuk a nyelvközi fordításokra jellemző lexikai átváltási műveleteket a nyelven belüli fordításokban.

Kulcsszavak: átváltási műveletek, lexikai átváltási műveletek, nyelvközi fordítás, nyelven belüli fordítás

In the spectrum of the translation training programmes offered at the different universities and colleges in Hungary, instruction of specific translation procedures started thanks to Professor Kinga Klaudy's theoretical and practical work. By now, many generations of linguists, translators and interpreters have been trained using her coursebooks entitled *Fordítás I. Bevezetés a fordítás elméletébe* ('Translation I. Introduction to translation theory') and *Fordítás II. Bevezetés a fordítás gyakorlatába* ('Translation II. Introduction to translation practice').

In this paper, based on Kinga Klaudy's *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*, I investigate translation procedures from the new aspect of intralingual translation, seeking an answer to the question how the translation procedures characteristic of interlingual translations are used in intralingual translations.

Keywords: translation procedures, lexical translation procedures, interlingual translation, intralingual translation

¹ A tanulmány az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok – OTKA, 112172 támogatásával készült.

² DOBOS CSILLA
habilitált egyetemi docens
Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézet
Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
doboscsilla52@gmail.com

Bevezetés

Goethe 1827-ben kelt levelében úgy nyilatkozott a fordításról, hogy „ez volt, s marad a legfontosabb és legtiszteletreméltóbb dolgok egyike az egyetemes szellem világában” (idézi: SNELL-HORNBY 2006: 171). Goethe szavai a nyelvközi fordításról szólnak, azonban teljes mértékben érvényesek a nyelven belüli átalakításokra is. Hiszen mi lehet attól fontosabb és tisztelteleméltóbb, minthogy az emberek közötti megértést elősegítsük. Legyen szó a szakemberek és laikusok diskurzusáról, a generációk közötti párbeszédéről, a különböző világlátással rendelkező emberek kommunikációjáról, vagy akár a humorról és a paródiáról. A megértésben mindezen kommunikációs színtereken kiemelkedő szerep jut a nyelven belüli fordításnak, amikor ugyanazt a gondolatot ugyanazon a nyelven, de más nyelvi eszközökkel, más szavakkal fejezzük ki.

A nyelvek közötti fordításhoz hasonlóan, a nyelven belüli fordítás is olyan interpretatív tevékenység, amelynek eredménye egy másodlagos, azaz az elsőtől, az eredetitől függő szöveg létrehozása. A különbségek mellett e két folyamatot számos hasonlóság jellemzi. Ezek közé tartoznak azok a fordítói eljárások és átváltási műveletek, amelyek az interpretálás lényegéből fakadnak.

1. A fordítás két típusára jellemző fordítói eljárások

Retorikai és kommunikációelméleti alaptétel az a megállapítás, mely szerint egy gondolatot sokféleképpen fogalmazhatunk meg, sokféle nyelvi reprezentációban jeleníthetünk meg. Ez a nyelven belüli fordítás alapja. A pragmatikai szakirodalom egyik ismert példája szerint a *Töröld le a port!* felszólításnak több mint száz kifejezési módja van: a legudvariasabbtól a legdurvábbig rendkívül széles skálán mozog a lehetőségek tárháza (LABOV–FANSHEL 1997: 405–406).³ Ugyanígy számos fordítása létezik a *The Innocent* című Graham Greene (1974: 451) novella első mondatának is: *It was a mistake to take Lola here.* (KLAUDY 1997: 19–23).⁴ A fordítónak, illetve

³ *Letörölted már a port?; Nem úgy néz ki, mintha már port törörtlél volna.; Mi lenne, ha letörölnéd a port?; Ezt a szobát feldobná egy kis portörülés.; Ugye, van elég időd, hogy letöröld a port?; Mikorra tervezed a portörölést?; Meddig hagyod, hogy így nézzen ki ez a szoba?; Nem gondolod, hogy már elég vastag a por?; Ugye, nem kell, hogy emlékeztesselek a portörülésre?; Nem tudnál fogni egy porrongyot és letörölni a port?; Nem te jössz most a portöröléssel?; Csináld meg végre azt a rohadt portörölést! stb.*

⁴ *Hiba volt, hogy magammal vittem Lolát.; Hiba volt, hogy magammal hoztam Lolát.; Hiba volt, hogy elvittem magammal Lolát.; Hiba volt, hogy elhoztam magammal Lolát.; Hiba volt, hogy elhoztam ide Lolát.; Hiba volt, hogy Lolával jöttem ide.; Hiba volt, hogy Lolát vittem magammal.; Hiba volt, hogy Lolát hoztam magammal.; Hiba volt, hogy Lolát magammal vittem.; Hiba volt, hogy Lolát magammal hoztam.; Hiba volt, hogy Lolát hoztam el ide.; Hiba volt, hogy Lolát elhoztam ide.; Hiba volt magammal vinni Lolát.; Hiba volt magammal vinni Lolát.; Hiba volt elvinni magammal Lolát.; Hiba volt elhozni magammal Lolát.; Hiba volt elhozni ide Lolát.; Hiba volt Lolával jönni ide.; Hiba volt Lolát vinni magammal.; Hiba volt Lolát hozni magammal.; Hiba volt Lolát magammal hozni.; Hiba*

nyelven belüli átalakítás esetén a másodlagos szöveg szerzőjének a feladata és felelőssége, hogy döntést hozzon és megtalálja az adott helyzetben (itt és most) legmegfelelőbb változatot.

A példánkban szereplő angol mondat különböző magyar fordításai elvileg lehetnének nyelven belüli fordítások (pl. *Hiba volt, hogy magammal hoztam Lolát. → Tévedés volt Lolát magammal vinni. → Nem volt helyes elhozni magammal Lolát.* stb.), a gyakorlatban azonban célszerűbb a forrásnyelvi szöveg különböző célnyelvi változatairól beszélnünk. Feltételezhető ugyanis, hogy a változatok többségének forrása az angol mondat, ezért itt a nyelven belüli fordítás nem prototipikus esetéről van szó.

A Graham Greene novella fordítója a példánkban idézett egyszerű, nyolc szóból álló angol mondat nyomtatásban megjelent változatának a fordításakor 12 átváltási műveletet végzett el: „négy kihagyást (*it, a, to, here*), két betoldást (*hogy, magammal*), egy szórendváltást (*was mistake → hiba volt*), három lexikai helyettesítést (*was → volt, mistake → hiba, take → vinni*), két szerkezeti átváltást (*mistake to take → hogy vittem, Lola → Lolát*).” (KLAUDY 1997: 20). Ezen átváltási műveletek eredményeként született meg a *Válogatott elbeszélésekben* olvasható magyar fordítás: *Hiba volt, hogy magammal vittem Lolát.* (PREKOP 1974: 278).

Ha összevetjük egymással a magyar célnyelvi változatokat, hasonló átváltási műveleteket figyelhetünk meg. Az egyszerűség kedvéért a számos lehetséges fordítás közül két mondatot választottunk ki: (1) *Hiba volt Lolával jönni ide.*, (2) *Nem tettem jól, hogy elhoztam magammal Lolát.* Nyelven belüli átalakításkor a fordítónak az alábbi műveleteket kellett volna elvégezni: kihagyás (*volt, jönni, ide*), betoldás (*hogy, elhoztam, magammal*), lexikai helyettesítés (*hiba volt → nem tettem jól*), szórendváltás (*Lolával jönni ide → elhoztam magammal Lolát*), szerkezeti váltás (*hiba volt → nem tettem jól, hogy, Lolával → Lolát*).

Az átváltási műveletek közötti hasonlóságot az interpretatív eljárás hasonlósága indokolja. Mindkét tevékenység eredménye egy olyan függő változat, amely hasonlít egy másik szövegre: nyelvközi fordításnál a forrásnyelvi szövegre, nyelven belüli fordításnál az azonos nyelvű eredeti szövegre. Ezt igazolja HELTAI Pál *Nyelven belüli fordítás* (2014: 267–274) című tanulmánya is, amelyben a szerző összehasonlítja Kosztolányi Dezső *Aranysárhány* című regényét (1925) annak ifjúság számára készített szövegváltozatával. Ezt a változatot maga Kosztolányi készítette, amikor 1932-ben lefordította saját regényét az ifjúság nyelvére (2004). Heltai Pál tanulmányában azt állapította meg, hogy a fordítás folyamatát a nyelvközi és a nyelven belüli fordításokban is ugyanazok a tényezők határozzák meg, és a fordítás során a fordítók ugyanazokat a fordítói eljárásokat alkalmazzák (vö. HELTAI 2014: 269). A nyelven belüli fordításokban előforduló átváltási műveletek száma alacsonyabb, aminek az az oka, hogy a nyelv azonossága feleslegessé tesz bizonyos fordítói eljárásokat (HEL-

volt Lolát magammal vinni.; Hiba volt Lolát hozni ide.; Hiba volt Lolát elhozni ide.; Tévedés volt...; Nem volt helyes...; Nem kellett volna...; Helytelen volt...; Nem lett volna szabad...; Nem tettem jól, hogy...

TAI 2014: 272). Különösen vonatkozik ez a grammatikai átváltási műveletekre, hiszen a nyelvtani szerkezetek szintjén aligha kell nagyobb arányú átalakításokat végezni.

2. Kötelező átváltási műveletek a nyelven belüli fordításban

A nyelven belüli fordításban a fordító (aki lehet az eredeti szöveg szerzője vagy más személy is) annak érdekében végez el átváltási műveleteket, hogy az eredeti szöveg értelmét más nyelvi eszközökkel fejezze ki. Az átalakítás olyan értelemben nem automatikus, hogy bizonyos műveleteket a két nyelv rendszerbeli különbségei miatt kötelezően el kell végezni (KLAUDY 1997: 24). A nyelvközi fordításoktól eltérően erre itt nincs szükség.

Különbségek adódnak azonban az anyanyelv regiszterei között fellelhető eltérésekből, amelyeknek az áthidalása **kötelező** átváltási műveletek végrehajtását teszi szükségessé. Ezen kívül a lexikai elemek cseréje, a stilisztikai átalakítások vagy a célnyelvi befogadó igényeihez való igazodás szintén olyan fordítói eljárások, amelyek **kötelező** grammatikai vagy lexikai műveletek elvégzését vonhatják maguk után. Gondoljunk például olyan mondatokra, amelyekben a funkcióigés szerkezeteket szinonim igével helyettesítjük: *segítséget nyújtani – segíteni, kifizetést eszközölni – kifizetni, levelezést folytatni – levelezni* stb. A stilisztikai érteken kívül megváltozik a célmondat vonzatstruktúrája is, ami kötelező grammatikai műveletek végrehajtását eredményezi (DOBOS 2014: 141–144). Ilyen lehet például a mondatban szereplő bővítmények morfoszintaktikai tulajdonságainak kötelező átalakítása:

A Közgyűlés és a Biztonsági Tanács a Bíróság tagjainak megválasztását egymástól függetlenül foganatosítja. → *A Közgyűlés és a Biztonsági Tanács a Bíróság tagjait egymástól függetlenül választja meg.*

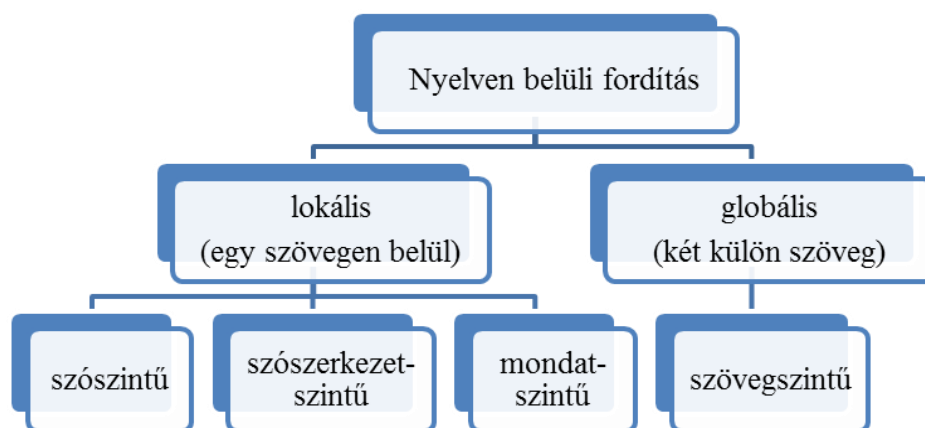
A megváltozott vonzatstruktúra gyakran lexikai elemek betoldását teszi szükségessé. A betoldás kötelező átváltási művelet például abban az esetben, ha a szinonim ige jelentésszerkezete „előírja” a tárgyi vonzatot:

A szabálysértési hatóság indokolt esetben megkeresheti a meghallgatni kívánt személy tartózkodási helye szerint illetékes szabálysértési hatóságot, hogy a meghallgatást foganatosítsa. → *A szabálysértési hatóság indokolt esetben megkeresheti a meghallgatni kívánt személy tartózkodási helye szerint illetékes szabálysértési hatóságot, hogy a személyt meghallgassa.*

3. A műveletek szintje szerinti átváltások a nyelven belüli fordításban

A nyelvközi fordításhoz hasonlóan a nyelven belüli fordításban is megkülönböztünk szószintű, szó szerkezetszintű, mondat szintű és szövegszintű átváltási műveleteket. Az első három művelet a lokális, a negyedik a globális nyelven belüli fordítások csoportjába tartozik. A lokális nyelven belüli fordítások egy adott szövegnek

csak meghatározott részére, egyetlen szóra, szószerkezetre vagy mondatra vonatkoznak, míg a globális nyelven belüli fordítás az az egész eredeti szöveget érinti (pl. szakszövegek átfogalmazása laikusok számára, tudományos szövegek népszerű-tudományos átdolgozása, irodalmi művek gyermekek számára történő átírása stb.), és a fordítás eredménye egy új szöveg.

1. ábra

A nyelven belüli fordítás osztályozása az átváltási műveletek szintje szerint

A lokális nyelven belüli fordítás tipikus esete, amikor egy szónak, szószerkezetnek vagy mondatnak ugyanazon a szövegen belüli fordítása valósul meg egyik regiszterből a másikba, vagy egyik stílusrétegből a másikba egy másik szó, szószerkezet, illetve mondat segítségével.

Terminológiai szempontból célszerű az eredeti szó és célszó, az eredeti kifejezés és célkifejezés, illetve az eredeti mondat és célmondat terminusok használata. A lokális fordítás a szövegnek egy meghatározott pontján történik, ahol a szerző ugyanazt a mondanivalót, ugyanabban a szövegben, ugyanazon a helyen más nyelvi eszközökkel (más szóval, más szószerkezettel, más mondattal) is megfogalmazza. Az alábbi idézetben, amely egy szociolingvisztikai tankönyvből származik, a szerző a mondat végén, az eredeti szót követően, zárójelben tünteti fel a célszót (szósztintű nyelven belüli átváltási művelet):

*A mai magyar társadalom leginkább hátrányos helyzetű csoportja a **cigányok (romák)**. (KISS 1995: 129)*

Az idézett tankönyvből származik a következő szószerkezetsztintű, nyelven belüli átváltási műveletet tartalmazó példa is:

*A hátrányos helyzet – a fogalmat immár az emberi társadalomra szűkítve – azt jelenti, hogy a **társadalomban való érvényesülés területén** (szaknyelven: **főlfelé***

irányuló vertikális mobilitásban) esélyegyenlőtlenség mutatkozik valakinek vagy valakiknek a kárára. (KISS 1995: 124)

Tudományos-népszerű szövegekben, szakemberek által laikusok számára írt művekben, tankönyvekben gyakori jelenség a mondatszintű lokális fordítás, amelyben a szerző köznyelvi szavak segítségével fordítja le a szaknyelvi terminusokat tartalmazó definíciókat. Az ún. befogadóbarát szövegekben a szerző explicit módon, többnyire metainformációs operátorok segítségével (pl. *Ez a meghatározás köznyelvre lefordítva azt jelenti, hogy...*) közli az olvasóval, hogy most ugyanaz az információ következik, de más, köznyelvi szavakkal:

Három dimenzióját különbözteti meg, az emocionális kimerültséget, a deperszonalizációt (amit a kliensekhez, a kollégákhoz és magához a munkához való negatív viszony jellemez), valamint harmadikként a csökkent személyes eredményesség érzését. Ez a meghatározás köznyelvre lefordítva azt jelenti, hogy a kiegészéssel küzdő személy már nem talál örömet a munkájában, türelmetlen, ingerlékeny, munkahelyi és otthoni kapcsolatai megromlanak, céltalannak érzi életét és munkáját, rosszul alszik, fáradt, testi panaszai (elsősorban szív- és emésztőrendszeri) jelentkezhetnek. (KARDOS 2014)

A nyelven belüli fordításokra nem csak az a jellemző, hogy a szerző egy szót egy másik szóval, egy szószerkezetet egy másik szószerkezettel, egy mondatot egy másik mondatral fordít le. Sokkal gyakoribb az a jelenség, amikor egy vagy két szót egy hosszabb kifejezéssel vagy egy egész mondatral fogalmaz meg a szerző:

Asszonnyá értem, okmánynyelven kétszer elváltam és háromszor mentem férjhez, de nagyjából mindig jól jártam – foglalta össze életét idős korában Lesznai Anna. (NL 2014/27: 62)

4. Lexikai átváltási műveletek a nyelven belüli fordításban

A műveletek hatóköre szerint – a nyelvközi fordításokhoz hasonlóan – a nyelven belüli fordításokban is megkülönböztetünk lexikai és grammatikai átváltásokat. A mondat lexikai vagy grammatikai elemeinek az átalakítása rendszerint szorosan összefügg a szöveg stilisztikai és pragmatikai jellemzőinek a megváltozásával, ami együttesen regiszterváltást vagy műfajváltást eredményez.

Ahogy már említettük, a nyelven belüli fordításokban a legtöbb olyan lexikai műveletípus megtalálható, ami a nyelvközi fordításokra jellemző. A műveletek előfordulási gyakorisága a fordítás céljától és irányától függ. Nyelven belüli fordításkor két megközelítési szempont alapján beszélhetünk a fordítás irányáról. Az egyik szempont az *egyszerű-bonyolult* fogalmakkal ragadható meg, a másik pedig azoknak a kategóriáknak a segítségével, amelyek mentén megtörténik az átalakítás: egyik regiszterből a másikba, vagy egyik stílusrétegből a másikba (DOBOS 2014: 65–66).

Míg a szaknyelvről köznyelvre történő átváltásokra a magyarázó parafrázisokat tartalmazó betoldás, a jelentések bővítése és felbontása jellemző, addig az irodalmi műveknek az ifjúsághoz közel álló nyelvre történő átfordításának a kihagyás az egyik tipikus eszköze, az irodalmi stílusról hivatalos stílusra való átalakítás során pedig a jelentések összevonása a (leg)gyakori(bb) fordítói eljárás. A különböző lexikai átváltási műveletek egyaránt előfordulnak a lokális és a globális nyelven belüli fordításokban.

4.1. Jelentések szűkítése

A jelentések szűkítése olyan lexikai átváltási művelet, amelynek során először megkülönböztetjük az eredeti szó jelentéseit, majd egy szűkebb jelentést választunk ki közülük. Előbbi folyamatot differenciálásnak, utóbbit konkretizálásnak nevezzük (KLAUDY 1997: 45). Ezeket a folyamatokat a nyelven belüli fordításban a nyelvközi fordításhoz hasonlóan végezzük el. Például a *jármű* szónak a magyar nyelvben több jelentése van, és ennek megfelelően olyan szárazföldi, vízi vagy légi személy-, illetve teherszállító eszközök megnevezésére használjuk, amelyek kerekekkel mozoghatnak, csúszhatnak, úszhatnak vagy repülhetnek. A *jármű* szó különböző jelentései közül az alábbi mondatban egy szűkebb jelentésű (*szárazföldi + kerekek*) szaknyelvi szó került kiválasztásra:

És bár a járművek – vasutasul szólva: a gördülőállomány – kevesebbet mozognak, a személyzet bérével sem fog spórolni a MÁV. (HVG 2012: 61)

A jelentések differenciálásának és konkretizálásnak példáját találjuk a következő mondatban is, amelyben a *pontozásos versenysportok* közül a *művészi torna* kerül kiválasztásra, majd ezt követően a szerző hivatalos nyelvre is lefordítja a konkretizált jelentést:

Andrea pontozásos versenysportot választott, régi szép nevén művészi tornát, hivatalosan ritmikus sportgimnasztikát. (NL 2013/13: 32)

A nyelvközi fordításhoz hasonlóan, a nyelven belüli átalakításokra is jellemző, hogy egy szövegnek több fordítása van. A napjainkban népszerűvé vált *bakancslista* szavunk humoros fordítása mellett (*túrázók cipősszekrény statisztikája*) gyakrabban találkozunk olyan fordításokkal, amelyek vágyaink, elérendő céljaink számbavételéről szólnak. A *bakancslista* szó különböző jelentései azon dolgokat és tevékenységeket nevesítik, amelyeket életünk során (mielőtt feldobnánk a bakancsot) feltétlenül meg akarunk tenni, meg akarunk nézni, végre akarunk hajtani, el akarunk érni stb. A *Cosmopolitan* honlapja (*Cosmopolitan* 2015) ennek értelmében differenciálja a szó jelentését, vagyis összeállított egy nyári bakancslistát, amely 28 tételben sorolja fel, hogy mi az, amit a nyáron „muszáj kipróbálni” (pl. *Tanulj meg játszani egy hangszeren!*, *Mássz meg egy nagy fát!*, *Csónakázz egy tavon!* stb.). Az alábbi két példában a *bakancslista* szó jelentése az utazásra, az úti célra konkretizálódik, amit mindkét esetben az *azaz* metainformációs elem is hangsúlyoz:

*Máris érzik a műsor hatását, számos fórumon megkeresték őket, sokan jelezték, hogy Miskolc felkerült a „**bakancslistájukra**”, azaz az **úti céljaik közé**. (Miskolci Napló 2015/34: 5)*

*Amikor néhány hónappal ezelőtt írni kezdtem a saját „**bakancslistámat**” – azaz **hová szeretnék eljutni, milyen álmokat kergetek** –, Svájc egyértelműen szerepelt a vágyott látnivalók között. (NL 2012/43: 58)*

4.2. Jelentések bővítése

A jelentések bővítése, generalizálása a nyelvközi fordításban azt jelenti, hogy a fordító – a két nyelv lexikai rendszerei között tapasztalható különbségek miatt – a forráshelyi szót tágabb jelentésű szóval adja vissza a célnyelven (KLAUDY 1997: 55–65). A jelentésbővítő, általánosító fordítás gyakori jelenség a nyelven belüli fordítások világában is:

*A **visszerek**, más szóval **vénák** az oxigénben szegény és a széndioxidban gazdag vért szállítják a szív felé. (NL 2015/26: 50)*

Az átváltási művelet alkalmazásának oka azonban eltérő: itt nem nyelv- vagy fordításpecifikus okokról van szó, hanem a befogadási erőfeszítés csökkentéséről.

*Az emberekben a **cirkadián ritmust**, az **életfunkcióink napszakokhoz kapcsolódó váltakozását**, legfőképpen pedig az alvás-ébrenlét fázisait egy központi idegrendszeri „**belső óra**” vezényli, mely a **hypothalamusban** helyezkedik el. (BabaPatika 2014: 32)*

4.3. Jelentések összevonása

A fordítás mindkét típusában gyakori jelenség, hogy a fordító/szerző két vagy több szó jelentését egyetlen szóban vonja össze, egyetlen szóba sűríti. Ezt látjuk az alábbi mondatokban a metainformációs elemeket (*köznapi szóval, más szóval*) követően:

*Az **érdemjegyekkel kifejezett értékelés**, köznapi szóval az **osztályzás** kimeríthetetlen téma. (MEDGYES 1997: 170)*

*2013 őszéig az **alacsony jövedelmű**, más szóval **szegény** családokban felnövő gyerekeket sorolták a **hátrányos helyzetűek közé**. (VARGA 2014: 159)*

A nyelven belüli fordításban a jelentésösszevonás egyik tipikus esete a köznyelvről szaknyelvre történő átalakítás, amikor a szerző a köznyelvi körülírást a szakterület megfelelő, rendszerint a magyar nyelv szabályai szerint ragozható, de idegen eredetű terminusával fejezi ki:

*Annak alapján, amit ír, én ezt a guggolást és nyújtzkodást nem ticnek, hanem inkább **kényszeres cselekvésnek** (szaknyelven: **kompulzió**nak) nevezném.* (NL 2013/23: 56)

*Hőség idején különösen fontos, hogy az akár **életveszélyt okozó kiszáradást** (szakszóval: **dehidratációt**) elkerüljük, és fokozottan ügyeljünk arra, hogy megfelelő mennyiségű folyadékot fogyasszunk.* (Gyógyhír Magazin 2015/8: 10)

Gyakori nyelven belüli szerzői (fordítói) eljárás a jelentések összevonása a szaknyelvről köznyelvre történő fordításban is. A cél ebben az esetben mindig a befogadói megkönnyítése. A laikusok többsége számára nem pontosan értelmezhető az LDL-koleszterin lerakódásának a következménye, az érelemeszesedés azonban olyan köznyelvi szó, amelynek a körülbeli jelentését mindenki ismeri.

*Bizonyos körülmények között az **LDL-koleszterin** – rossz koleszterinnek is nevezik – **lerakódik az artériák falán és így szűkebbé teszi őket.** Ez az **érelmeszesedés.*** (Gyógyhír Magazin 2015/8: 8)

A szerzők abban az esetben is alkalmazzák a jelentések összevonását a befogadói erőfeszítés csökkentése miatt, ha a célkifejezés pontatlanabb. Erre látunk példát az alábbi idézetben, ahol a cikk szerzője maga utal a köznyelvi elnevezés pontatlanságára:

*Az 1980-ban megjelent, Magyarországon is népszerű **Az ötödik Sally pedig már az irodalomban először ábrázolja hitelesen a disszociatív személyiségzavart, avagy hétköznapi – és némileg pontatlan – nevén a tudathasadást.*** (Könyvjelző 2014: 35)

A jelentések összevonása nem idegen az irodalom területén sem, amint azt Ekker Éva jogász-író novellájának alábbi részletében is megfigyelhetjük:

*Egyik **kijelzőm működésképtelenné vált, feltehetően a helyiség tisztítóberendezésének időszakos hibái miatt.** Köznyelvre lefordítva: **beporosodott.** Most pedig kénytelen vagyok befejezni az önnel való társalgást, hiszen kötelességem azonnal üzemen kívül helyezni...* (EKKER 2014)

A magyar nyelv szintetikus szerkesztésmódjának köszönhetően csodálatos jelentésszevonások forrása. Varró Dániel egyik írásában (NL 2013/27: 50) a fiáról mint nyelvújítóról számol be, aki a szigorú *Mi lett a nadrágoddal?* atyai kérdésre nemes egyszerűséggel az alábbi választ adja: *Összepocsolyáztam.* Ebben az egy szóban benne van az egész jelenet, az egész történet, amit minden szülő könnyűszerrel maga elé tud idézni, és minden bizonnyal csak több szó segítségével tud leírni.

A jelentések összevonásának kiváló példáját olvashatjuk Kosztolányi Dezső *Egy és más az írásról* c. cikkében is, amely a Pesti Hírlapban jelent meg 1932-ben. Az

író beszámol arról, hogy folyóiratszerkesztő ismerőse megbízta egy műkedvelő úr elbeszélésének átfésülésével, akinek az írását feltétlenül közölnie kellett. Kosztolányi rögtön az első mondatban jelentéseket vont össze, és egyetlen szóval fejezte ki az eredeti mondat értelmét: *A Nap puffadt aranykorongja haldokolva csorgatta kincses vérét az ájult vidékre. → Esteledett.*⁵ (Annak bemutatását, hogy hogyan jutott Kosztolányi erre az eredményre, lásd a lábjegyzetben.)

Figyelemre méltó, hogy Kosztolányi idézett művéről a Pénzügyi Ismeretterjesztő és Érdek-képviselői Egyesület honlapján (<https://pitee.wordpress.com/kosztolanyi/>) az alábbiakat olvashatjuk: „Egyesületünk weboldalán elsősorban jogi témájú szövegeket jelentetünk meg. Úgy gondoljuk, Kosztolányi Dezső írása jogi szövegek megfogalmazásához is hasznos iránymutatást ad.” Ennek a fogyasztói érdekképviselőt ellátó társadalmi szervezetnek deklarált célja, hogy a fogyasztókat aktuális jogi kérdésekről *közérthetően* tájékoztassa. Honlapjuk egyértelműen tükrözi álláspontjukat: az egyszerű fogalmazás, a felesleges szavak használatának kerülése és a közérthetőség szorosan összefügg. Témánk szempontjából ezt úgy értelmezzük, hogy a jelentések összevonása hatékony eszköz a közérthető tájékoztatásban.

Természetesen vannak olyan szövegek, ahol a szerző éppen az ellenkező irányú átváltási művelettel, nevezetesen a jelentések felbontásával tudja szándékát megvalósítani. Ez mindig a kommunikációs színtér, valamint a szöveg céljának és célcsoportjának a függvénye.

4.4. *Jelentések felbontása*

Gyakori átváltási műveletnek számít mindkét fordítási típusban az a jelenség, amikor a szerző/fordító több szóval adja vissza az eredeti szó értelmét. Ez rendszerint körülíró fordítást, parafrázisok használatát, magyarázatokat eredményez:

*A nyár végi időpont kiválasztása sem volt véletlen, hiszen Miskolc egy **négy évszakos város**. A műsorban is többször elhangzott, hogy ide **ősszel, télen, tavasszal és nyáron** egyaránt **érdemes ellátogatni**. (Miskolci Napló 2015. 08. 22.: 5)*

Oscar Wilde óta tudjuk, hogy minden szaknyelv összeesküvés a laikusok ellen. A jelentések felbontásával a valóságnak ugyanazon szeletéről több információt közlünk a befogadóval, hogy a feldolgozási erőfeszítést megkönnyítsük. A jelentésfelbontás ezért tipikus átváltási művelet a szaknyelvről köznyelvre történő fordításkor.

⁵ „Eltűnődtem, hogy mit tehetek e mondat érdekében? Mindenekelőtt kicseréltem a Nap hencegő nagybetűjét egy szerényebb kisbetűvel. De így is ízléstelen volt, megokolatlanul cifra, tolakodó. Rövidesen rájöttem, hogy itt a napnak semmi esetre sem szabad »haldokolni« és vére semmi esetre sem lehet »kincses«. Kiirtottam ezt a két szót. Akkor bántani kezdett, hogy a napnak »puffadt aranykorongja« van és hogy a vidék »ájult«. Ezeknek a szépségeknek sem kegyelmeztem meg. Most a szöveg ekképpen hangzott: »A nap vérét csorgatta a vidékre.« Egyszerre fölöslegesnek tetszett a vérző nap is, meg a vidék is. A sokat hánytorgatott mondatot ezzel helyettesítettem: »Alkonyodott«. Majd javításomat megint átjavítottam ilyenformán: »Esteledett.«” (KOSZTOLÁNYI Dezső: *Egy és más az írásról*)

A szociológusnak van igaza: a nemek különböző szocializációjáról van szó. Amit így is fordíthatunk: mi, kisfiúk és kislányok, szépen belenövünk a társadalmi előítéletek rendszerébe, magunkra vesszük, mint egy örökölt télikabátot. A lányok babáznak, a fiúk kisautókkal játszanak. (NL 2010/49: 9)

A regiszterek közötti fordításban döntő szerepe van az információ sűrítésének. Ha szaknyelvről fordítunk köznyelvre, a terminológiát rendszerint szemantikai elemeire bontjuk, és az információt köznyelvi szavakkal, parafrázisokban, magyarázatokban fejezzük ki.

Most kényszerkilakoltatást foganatosítunk – mondja a nyurga rendőr. Érzi, túl hivatalosan szólt, kiigazítja mondatát: – Bírósági végrehajtó önkényes lakásfoglalókat költöztet ki, neki segítünk. (Vasárnapi Hírek 2012/31: 11)

4.5. Jelentések kihagyása

A jelentések kihagyása a globális nyelven belüli fordításra jellemző átváltási művelet. Korábban már említettük Heltai Pál cikkét, amelyben a szerző arra a következtetésre jut, hogy a kihagyás a feldolgozási erőfeszítés csökkentése érdekében végrehajtott leggyakoribb átváltási művelet. Irodalmi művek ifjúság számára történő átdolgozásában a fordító nem csak szavakat és kifejezéseket, hanem egész mondatokat és egész szakaszokat is kihagy az eredeti műből (HELTAI 2014: 270).

A könnyebb feldolgozhatóság érdekében történnek kihagyások a szakmai szövegek laikusok számára történő átfordításában is, aminek tipikus példái az orvosi, jogi, pénzügyi vagy hivatalos szövegek egyszerűsítő átfordítása köznyelvre. A fordító (aki lehet orvos, jogász vagy pénzügyi szakember) felelőssége, hogy mégis minden, az adott helyzetben releváns információ eljusson a laikus befogadóhoz. Rendszerint a *szükséges* és *elégleges* kategóriák segítségével lehet meghatározni azt az információmennyiséget, amelyre a betegnek, a vádlottnak vagy a banki ügyintézés során az átlagembernek szüksége van.

A jelentések kihagyásának legfőbb oka lényegében mindkét fordítási típusban azonos: a szerző és a befogadó háttérismereteinek eltérő volta.

4.6. Jelentések betoldása

Hasonló okokra vezethető vissza a jelentések betoldása is: a befogadó nem ismeri az eredeti kifejezés jelentését, mert időben vagy térben távol van a szerző világától (pl. korától, geopolitikai helyzetétől stb.). A nyelvközi fordításhoz hasonlóan itt is gyakori ok a szerző és a befogadó eltérő világlátása, tudása, háttérismeretei, szocio-kulturális körülményei.

Az alábbi példában egy olyan nyelven belüli magyarázó betoldást látunk, amelyben a szerző és a befogadó közötti időbeli különbség teszi indokolttá a művelet alkalmazását. A Czeizel Endre életpályájának alakulásával foglalkozó interjúbán a világszerte ismert orvos-genetikus olyan kifejezéssel „jellemzi” magát, amely a múlt században közismert volt, ma azonban az átlagolvasó számára már nem ismert:

Leérettségiztem kitűnően, de kiderült, hogy apám miatt X-es vagyok (nem kíváncsi származású – a szerk.), nem mehetek egyetemre. Ezt elpanaszoltam a Vasas vezetőinek, akik elintézték, hogy mint élsportoló egyetemre mehessek. (NL 2013/45: 18)

Kultúrtörténeti, mitológiai és irodalmi ismeretek hiányának kompenzálását és ezáltal a befogadás megkönnyítését teszi lehetővé az alábbi magyarázó betoldás:

*Így lehet ez a 2800 éves, a tengerjáró Jászónról és az **aranygyapjú – az arany-szőrű kos mágikus tulajdonságú lenyűgött bőre** – kereséséről szóló görög mítosz esetében is. (GEO 2015: 21)*

Korunk egyik új jelensége a szívességi szálláshálózat, amely egyre népszerűbbé válik a fiatal generáció képviselőinek körében, azonban az idősebb korosztály számára ismeretlen. Ezért a szerző először a program kitalálójának meghatározását idézi, majd saját szavaival újra lefordítja az eredeti kifejezést:

*A pozitív fogadtatáson felbuzdúlva Fenton 2004-ben indította el a Couchsurfing weblapot, amely ma közel hatmillió felhasználójával a világ egyik legnagyobb szívességi szálláshálózata. Ahogy a program atyja fogalmaz: „**kapocs az utazók és a helyiek között**”. Lényege, hogy a tagok néhány éjszakára **saját otthonukban szállásolják el egymást. Képletesen felajánlják a kanapéjukat.** (NL 2013/28: 17)*

A jelentések betoldásának célja tehát a magyarázat, a hiányzó tudás, ismeret pótlása és ezáltal a befogadási erőfeszítés optimalizálása. A betoldás gyakran összefonódik a jelentések felbontásával és bővítésével. Ezek az átváltási műveletek hatékony eszközt jelentenek a fordító számára, mert plusz információ közlését teszik lehetővé.

A nyelven belüli fordításra éppúgy jellemző az explicitáció, mint a nyelvközi fordításra: a célszöveg rendszerint hosszabb és kifejtettebb, világosabb és nyíltabb, redundánsabb és magyarázóbb, mint az eredeti. Erre példa az ún. Z-generációs⁶ reáliák explicitációs átváltási műveletekkel történő nyelven belüli fordítása. Napjainkban a fiatalok köznyelvi kommunikációjában a reáliák új típusa rajzolódik ki, amely a digitális világhoz kapcsolódik. Természetesen az elmúlt századokra is jellemző

⁶ A Z generáció gyermekei 1995 és 2012 között születtek, a Web 2.0, a mobiltelefonok és más kommunikációs eszközök világában. Ők az ún. digitális bennszülöttek, akik idejük nagyrészt a hálón, számítógépes játékokkal, digitális eszközökkel töltik, rengeteg információt kapnak és dolgoznak fel, akár párhuzamosan is, ezért másképp gondolkodnak, mint a digitális bevándorlók (az X és az Y generáció tagjai). (https://hu.wikipedia.org/wiki/Z_generáció)

volt a generációk eltérő nyelvhasználata, azonban ez az eltérés nem volt olyan mértékű, mint ahogyan azt napjainkban tapasztaljuk. A netkorszak számos olyan tárgy és jelenség kialakulásához vezetett, amelyek sajátos digitális reáliákká alakultak, és a korábbi generációk számára teljesen ismeretlenek.

A Z-generációs reáliák megnevezései (pl. *szelfibot*, *felhő*, *TeCső* stb.), a netszleng (pl. *kilinkel*, *posztol*, *lájkol* stb.), az angol szavak és kifejezések, illetve azok különböző típusú rövidítései olyan mértékben szövik át a Z generáció nyelvhasználatát, hogy a kívülállók, az idősebb generációk számára nem csak egyes szavak, hanem gyakran az egész szöveg lefordítása szükséges. Az alábbi Z-generációs levél fordításában egyaránt találkozunk betoldással, jelentésbővítéssel és felbontással:

Csoki, Anya! Kerted, h írkak, ugyh bejelentkezem. Itt vunk a balcsin, minden lol, bk-zunk, chillezünk, elbratyulunk. Tnap eleg táska volt a buli, ugyh egesz nap kajaflashünk van. Ma mar am plankingeltünk, akartam posztolni, de a net folyton laggol. Ugy vt am, h atmlünk Andrisekhoz Kenesere, de Gabi offolta, m megcsipte egy meh, epic. Feldagadt a fel arca, wtf... de nem allergias, ugyh nopara. Azer leszelfiztük, op lett. XD Ott mizuka? Tudnal utalni zsét pls? Szepen köszi. Peti

Mjd csekkolom, h seeneled-e ha nem, akk csörizlek.

A levél nyelven belüli fordítása számos nyelvközi fordítást is tartalmaz, amit elsősorban a net-reáliák és az angol nyelvű rövidítések indokolnak. A célszöveg hosszabb, explicitebb, mint az eredeti a jelentések felbontása és a nyelven kívüli információt is tartalmazó, magyarázó betoldások miatt:

Szia, Anya!

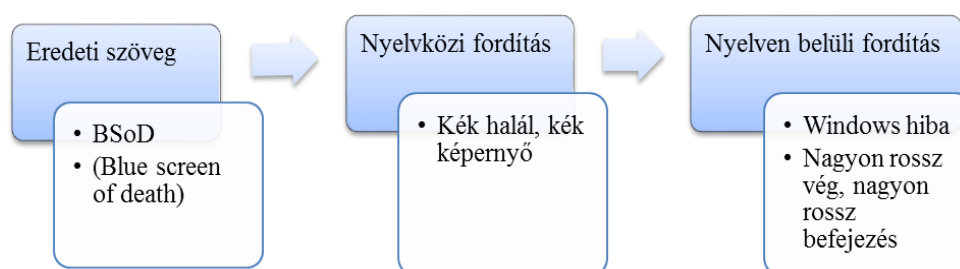
Kérted, hogy írkak, úgylahy jelentkezem. Itt vagyunk a Balcsin, minden szuper, boros kólázunk, pihengetünk, elvagyunk. Tegnap elég jó volt a buli, úgylahy egész nap ennénk. Ma már amúgy plankingeltünk (vigyázzban fekvés extrém helyeken, egyfajta divat ilyen fotókat megosztani az interneten), akartam fényképet feltölteni (a Facebookra), de az internet folyton belassul. Úgy volt amúgy, hogy átmegyünk Andrisékhoz Kenesére, de Gabi lefújta, mert megcsipte egy méh, óriási (epic, avagy epic fail, azaz óriási bukás, égés). Feldagadt a fél arca, mi a fene (what the f..ck). De nem allergiás, úgylahy nincs gond. Azért lefényképeztük, nagyon jó kép lett (over powered, azaz túlerősített). Otthon mi újság? Tudnál átutalni pénzt, légyszí (please)? Köszi szépen.

Peti

Majd figyelem, hogy megnézted-e az üzenetet (a Facebookon megjelenik a „seen” felirat az elolvasott üzeneteknél), ha nem, akkor felhívlak. (Ridikül 2015: 39)

A Z-generációs reáliák nyelven belüli fordításának célja a feldolgozási erőfeszítés csökkentése és a generációk közötti megértés biztosítása. A generációk közötti szakadék a digitális és a nyelvi világban is óriási. Az X és az Y generáció számára a

YOLO legfeljebb a Jolán beceneve, de semmi esetre sem a *Carpe diem*-mel hasonló jelentésű kifejezés (*YOLO* → you only live once → bulira való meghíváskor használatos mozaikszó, élvezd az életet, érezd jól magad). A Z-generációs nyelvhasználat, a netszlang, a webnyelv interpretálása gyakran olyan többlépcsős folyamat, amely a nyelvközi és a nyelven belüli fordítás együttes alkalmazását tartalmazza:

2. ábra

Z-generációs reália fordítása

4.7. Jelentések áthelyezése

A jelentések áthelyezése „nem szűkíti, nem bővíti, nem vonja össze és nem bontja fel a forrásnyelvi jelentést, hanem áthelyezi a mondat egy másik pontjára.” (KLAUDY 1997: 113) A lokális nyelven belüli fordításban, annak lényegéből adódóan, mindig jelentésáthelyezés történik. Ezek a szövegrészek mindig két részből állnak: az eredeti szóból, szószerkezetből vagy mondatból, és a célszóból, célszerkezetből vagy célmondatból. Az első részben szereplő üzenetet a szerző más nyelvi eszközök alkalmazásával a második részben is megfogalmazza. Az előzőekben már többször utaltunk rá, hogy e két információs rész között gyakran egy harmadik is szerepel, amelyet metainformációs mezőnek nevezünk. Ebben a mezőben metainformációs operátorok (pl. *köznyelvre lefordítva azt jelenti...*, *magyarról magyarra fordítva ez azt jelenti...*, *magyarán szólva...*, *szaknyelven fogalmazva...*, *másképpen fogalmazva...*, *röviden szólva...*, *nevezetesen...*, *például...*, *ismétlem...* stb.) segítségével utal a szerző arra, hogy most nyelven belüli fordítás következik, vagyis a befogadó ugyanazt az információt olvashatja, de más szavakkal megfogalmazva.

4.8. Jelentések felcserélése

Ezzel az átváltási művelettel a fordító „nemcsak áthelyezi a jelentéseket a mondat egy másik pontjára, hanem egészen más jelentések segítségével próbálja meg visszaadni a forrásnyelvi mondat értelmét.” (KLAUDY 1997: 117) A jelentések között értelmi, logikai vagy kontextuális kapcsolat van. A jelentések áthelyezéséhez hasonlóan ez az átváltási művelet is a lokális nyelven belüli fordításra jellemző. A szerző a valóságnak ugyanazt szeletét eltérő nézőpontból, eltérő részletességgel ábrázolja.

A jelentések felcserélésének típusai és altípusai, amelyek a nyelvközi fordításokban előfordulnak (vö. KLAUDY 1997: 117–125), jellemzőek a nyelven belüli fordításra is. Az alábbi példákban a statikus megközelítés felcserélését figyelhetjük meg dinamikussal, majd a dinamikus felcserélését statikussal:

*Ellenőrzött tőkepiaci ügyletből származó jövedelemnek minősül az adóévben, **pénzben elszámolt** nyereségek és veszteségek együttes összegének pozitív különbsége – egyszerűbben fogalmazva, az, hogy az adóévben **mennyi nettó nyereséget értünk el**.* (TATÁR 2015)

*A látteleket készítő orvosok nincsenek tudatában annak, hogy **a pontatlanul kiállított láttelelet milyen jogi következményekkel járhat az igazságszolgáltatásban** (a nyelvészet nyelvére lefordítva: a látteleket készítő orvosok nincsenek tudatában annak, hogy **a láttelethez tartozó szakmai beszélőközösség résztvevői a másik oldalon igazságügyi orvosszakértők, nyomozók, bírák**).* (FOGARASI–SCHNEIDER–BAJNÓCZKY 2014: 81)

4.9. Antonim fordítás

Az antonim fordítás a jelentések felcserélésének szélsőséges esete, amikor a forrásnyelvi jelentést vele ellentétes célnyelvi jelentéssel cseréljük fel (KLAUDY 1997: 126). Itt a formális logikai kapcsolatot az ellentétesség biztosítja (pl. *nem felejt – megjegyez*):

*A bőr **nem felejt**, minden egyes leégést **megjegyez**, aminek jobb esetben száraz, ráncos, korán öregedő bőr az eredménye, rosszabb esetben az életedbe kerülhet.* (Egészség 2015)

4.10. Teljes átalakítás

A pragmatikai adaptációra épülő teljes átalakítás a nyelven belüli fordításban gyakori átváltási műveletnek számít, mert alkalmazásának legfőbb oka a „nyelvi jel és a jel használóinak viszonyában mutatkozó különbségek” (KLAUDY 1997: 133–134). Éppen ezek a különbségek teszik szükségessé a nyelven belüli fordítást: a szerző a befogadó igényeinek figyelembevételével fordítja le üzenetét, és olyan nyelvi eszközöket választ, amelyeknek a segítségével kompenzálni tudja a befogadó hiányos ismereteit. Az alábbi mondatban a mennyiségi kifejezések teljes átalakítására látunk példát:

***51,36 csomóval (95 km/h)** tartotta a francia 2009-ben valamennyi vitorlás között a rekordot, míg ausztrál vetélytársa, Paul Larsen 2012-ben egy rakétaszerű versenyhajóval felül nem múlta.* (GEO 2015: 52)

4.11. Kompenzálás

A kompenzálás olyan fordításspecifikus átváltási művelet, amely a fordítás lényegéből fakad: minden fordításra jellemző, hogy veszteséggel jár. A nyelvközi fordításoknál hangsúlyozottabb a fordító szerepe és feladata a veszteségek pótlásában. A nyelven belüli fordításokban a szerző gyakran *tudatosan* vállalja a veszteségeket: bizonyos információkat *szándékosan* nem kíván közölni a befogadóval, mert úgy véli, hogy mindez növelné az adott szöveg megértéséhez szükséges feldolgozási erőfeszítést.

Tudatosan vállalt veszteségek sorozata jellemzi például az orvos és a beteg között folyó kommunikációt. A *WEBBeteg* (2015) honlapon (*Orvosoktól betegeknek, hitelesen*) számos lokális, de főként globális nyelven belüli fordítással találkozunk. A honlapon a betegeknek lehetőségük van kérdéseket feltenni betegségeikről, amelyekre orvosok válaszolnak. Sokan fordulnak a *WEBBeteg* orvosaihoz diagnózisaikkal vagy leleteikkel kapcsolatban, és kéri azok értelmezését, köznyelvre történő fordítását. Íme, egy példa: *Tisztelt Doktornő! Már január óta fáj az egész gerincem és a bal lábam combrészig be van dagadva. Nyaki és gerinc MR-vizsgálaton voltam. És szeretném megkérdezni az eredményt köznyelvre lefordítva.* (*WEBBeteg* 2015)

A nyelven belüli orvosi fordítások tipikusan az orvosi szakszövegek laikusok számára történő átalakítását jelentik. Ilyenkor az orvosok válasza a nyelven belüli fordítás eredményeként született célszöveg, tevékenységük pedig egy szaknyelvi szöveg interpretációja és köznyelvre történő lefordítása.

Az alábbi példában egy (web)beteg MR-vizsgálatáról készült leletének az értelmezését kéri. Válaszának elején az orvos utal a szándékos fordítási veszteségekre, mert úgy ítéli meg, hogy az általánosító fordítás elegendő a szöveg értelmezéséhez, a veszteség nélküli fordítás hosszas anatómiai stb. fejtegetéseket igényelne, ami elterelné a lényegről a beteg figyelmét: *„Tisztelt Kérdező! A vizsgálat technikai részleteit illetően talán **nem szükséges mindent lefordítani**, a lényeg az, hogy többféle mérésből készültek képsorozatok, mind a nyaki, mind a háti gerincszakasról.”* Az orvos ugyanakkor a lelet más részein azzal kompenzál, hogy a beteg számára meghatározó információkat részletesebben fejti ki, mint az eredeti szöveg. A veszteségeknek és nyereségeknek a helyes egyensúlya az orvos kompetenciájának függvénye: a betegeket általában jól ismerő, rutinos orvos tisztában van azzal, hogy melyek a beteg számára releváns információk, és melyek azok, amelyek feleslegesek és elhagyhatók. A fontos információkat rendszerint lokális, mondatszintű fordításokban tárja az orvos a beteg elé:

Lelet: *A lordosis kiegyenesedett.*

Az orvos fordítása: *A nyaki gerinc élettani görbületét hívják lordosisnak, Önnél ez egyenesebb a szokványos hajlásnál.*

Lelet: *A C2–C5 discusok dehidratáltak, de magasságuk megtartott.*

Az orvos fordítása: *A C 2–5 számmal a nyaki csigolyákat jelzik, az ezek alatti discusokról, azaz porckorongokról van szó. A porckorongokban degeneratív („kopásos”) jelenséggént a víztartalom csökkent, de nincsenek lelapulva.*

A példákban jól látható, hogy az orvos nemcsak nyelven belüli, hanem nyelvközi fordítást is végez, amikor a latin terminusokat magyarra fordítja, illetve megmagyarázza.

Összegzés

A 4. fejezetben bemutattuk, hogy minden olyan lexikai átváltási művelet, amely jellemző a nyelvközi fordításra, megtalálható a nyelven belüli fordításban is. További kutatások feladata lehet annak megállapítása, hogy léteznek-e speciális, csak a nyelven belüli fordításra jellemző eljárások, valamint azoknak az altípusoknak a leírása, amelyek az átváltási műveleteken belül elsősorban a nyelvközi fordításokat jellemzik.

Irodalom

- DOBOS Cs. 2014. *Nyelv és jog*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó.
- DOBOS Cs. 2014. A nyelven belüli fordítás különböző típusai. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*. VIII. évf. 2. szám. 61–75.
- HELTAI P. 2014. *Mitől fordítás a fordítás? Válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó. 261–263.
- KLAUDY K. 1997. *Fordítás II. Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- LABOV, W.–FANSHEL, D. 1997. Beszélgetési szabályok. In: PLÉH Cs.–SÍKLAKI I.–TERESTYÉNI T. (szerk.) *Nyelv – Kommunikáció – Cselekvés*. Budapest: Osiris. 395–435.
- SNELL-HORNBY, M. 2006. *The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?* Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Források

- Baba Patika 2014. július. A kék fény jelentősége a zavartalan pihenésben. *Cosmopolitan* 2015. http://www.cosmopolitan.hu/te_te_te/2015/05/04/nyari-ba-kancslista-ezeket-muszaj-kiprobalnod-iden/. Letöltve: 2015. szeptember 5.
- Egészség 2015. <http://akozmetikusom.hu/az-egeszseges-bor-titka-a-helyes-napozas-es-rendszeres-kontroll> (Letöltve: 2015. 08. 31.)
- EKKER Éva 2014. *Sarki tűz*. Novellák. e-Könyv. Publio Kiadó Kft. <http://moly.hu/konyvek/ekker-eva-sarki-tuz>
- GEO 2015. szeptember. A nyomok Grúziába vezetnek. A történészek az aranygyapjú legendájának eredete után kutatnak. 2015/09.
- GEO 2015. szeptember. ABROMEIT, LARS: A repülő vitorlás. 2015/09.
- GREENE, G. 1974. *Az utolsó lehetőség. Válogatott elbeszélések*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- Gyógyhír Magazin 2015/8. A szív és érrendszer védelméről. 2015. X. évf. 8. szám.
- Gyógyhír Magazin 2015/8. A víz az úr. 2015. X. évf. 8. Szám.

- HVG 2012. március 17. *Heti Világ Gazdaság*. Vicinálispolitika. Megszűnő vonatok, költségcsökkentési tervek.
- KISS J. 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- KOSZTOLÁNYI D. 1933. *Aranysárkány*. <http://mek.oszk.hu/04500/04538/04538.htm>
- KOSZTOLÁNYI D. 2004. *Aranysárkány*. Átdolgozott, ifjúsági kiadás. Szeged: Tiszatáj Könyvek.
- Könyvjelző Magazin 2014. június. STEMLER Miklós: Daniel Keyes: Jóslatok az örültek házából. Alexandra.
- MEDGYES P. 1997. *A nyelvtanár. A nyelvtanítás módszertana*. Budapest: Corvina.
- Miskolci Napló 2015/34. MOKKA: Már is sokan felfedeznék Miskolcot. *Miskolci Napló – A város lapja*. 2015. 08. 22. XII. évf. 34. szám.
- NL 2010/49. *Nők Lapja*. Személyesen. NAGY Gergely jegyzete. 2010. december 8.
- NL 2012/43. *Nők Lapja*. Útitárs. Luzern, Montreux, Lausanne – Mesélő svájci városok. 2012. október 24.
- NL 2013/13. *Nők Lapja*. Sinkó Andrea, az Olimpikon. 2013. március 27.
- NL 2013/23. *Nők Lapja*. Dr. VEKERDY Tamás rovata: Guggolás. 2013. június 5.
- NL 2013/27. *Nők Lapja*. VARRÓ Dani rovata: Misi, a nyelvújító. 2013. július 3.
- NL 2013/28. *Nők Lapja*. Kanapén a világ körül. 1 nap, 4 utazó. 2013. július 10.
- NL 2013/45. *Nők Lapja*. ÁRVAI Magdolna: Miért lett orvos? 2013. november 6.
- NL 2013/45. *Nők Lapja*. A szófogadó beteg. 2013. november 6.
- NL 2014/27. *Nők Lapja*. Lesznai Anna élete és szerelmei. 2014. július 2.
- NL 2015/26: 50. *Nők Lapja*. Veszélyes visszerek. 2015. június 24.
- Prohardver 2013. Minden, amit az élsimításról tudni kell.
http://prohardver.hu/teszt/minden_amit_az_elsimitasrol_tudni_kell/kell_az_elsimitas_de_megis_melyik.html (Letöltve: 2015. 09. 01.)
- Ridikül 2015. *Ridikül Magazin*. ZETELAKI Réka: A szleng evolúciója. Más nyelven beszélünk. 2015. 30. sz.
- TATÁR A. 2015. *Forex/tőzsde adózás*
<http://vagyonbroker.hu/befektetesi-tanacs/adozas/> (Letöltve: 2015. 09. 01.)
- FOGARASI K.–SCHNEIDER P.–BAJNÓCZKY I. 2014. Helyes szakkifejezéseket tartalmazó látleletek jelentősége a büntetőeljárásban. *Magyar Orvosi Nyelv*. 2014. 2. sz. 78–81.
- KARDOS G. *A burnout szindrómáról* <http://www.hgye.hu/wp-content/uploads/Kardos> (Letöltve: 2015. 08. 31.)
- VARGA A. 2014. Hátrányos helyzet az iskolarendszerben. In: CSERTI CSAPÓ Tibor (szerk.) *Legyen az esély egyenlő – Esélyteremtés a Sásdi kistérségben*. Pécs: PTE–Sárdi Többcélú Kistérségi Társulás. 155–171.
- Vasárnapi Hírek 2012/31. Még nem háború, már nem béke. 29. évf. 31. szám. 2012. augusztus 5.
- WEBBeteg 2015. http://www.webbeteg.hu/orvos-valaszol/kepalkoto_diagnosztika/90931 (Letöltve: 2015. 08. 12.)